וחכמים אומרים "בראשו וחמישיתו": ממון המשתלם בראש מוסיף חומש, ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש ר"ש בן יוחאי אומר אין חומש ואשם משתלם במקום שיש כפל קתני מיהת חומשו עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב ה"ד אילימא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא ארבעה "חומשו עולה לו בכפילו" כפילא ארבעה וחומשא זוזא, אלא לאו דמעיקרא שויא ארבעה ולבסוף שויא זוזא דכפילא זוזא וחומשיה זוזא אלמא קרן כעין שגנב, תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין, אמר רבא לעולם דמעיקרא שויא ארבעה והשתא נמי שויא ארבעה ודקא קשיא כפילא ד' וחומשיה זוזא, הב"ע כגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים והודה והתורה אמרה "וחמישיתו" *התורה ריבתה חמישיות הרבה בקרן אחת. אמר מר וחכמים אומרים "בראשו וחמישיתו": ממון המשתלם בראש מוסיף חומש, ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש אבל אשם מייתי, מאי שנא חומש דלא משלם דכתיב "בראשו וחמישיתו" אשם נמי לא משלם דהא כתיב "בראשו וחמישיתו ואת אשמו"? אמרי לך רבנן *"את" פסקיה קרא, ור"ש בן יוחאי "ואת" ערביה קרא ורבנן אמרי לך לא ליכתוב רחמנא לא וי"ו ולא "את" ור"ש בן יוחאי אמר לך "את" לא סגיא דלא כתב לאפסוקי בין ממון גבוה לממון הדיוט הלכך אתא וי"ו ערביה קרא. *אמר רבי אילעא גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו, טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר איתיביה רבי חנינא לר' אילעא גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב ואי ס"ד קנייה בשינוי אמאי משלם, שלו הוא טובח שלו הוא מוכר! אמר ליה ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא, אמר ליה כי השתא היינו טעמא דלא משלם משום דא"ל תורא גנבי ממך דיכרא גנבי ממך א"ל *רחמנא ניצלן מהאי דעתא אמר ליה אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך מתקיף לה רבי זירא וניקנינהו בשינוי השם? אמר רבא *שור בן יומו קרוי שור, איל בן יומו קרוי איל: שור בן יומו קרוי שור דכתיב °"שור או כשב או עז כי יולד", איל בן יומו קרוי איל דכתיב °"ואילי צאנך לא אכלתי" אילים הוא דלא אכל כבשים אכל אלא לאו ש"מ איל בן יומו קרוי איל, מ"מ קשיא? א"ר ששת הא מני ב"ש היא *דאמרי שינוי במקומו (א) עומד ולא קני דתניא *נתן לה באתננה °חיטין ועשאן סולת, זיתים ועשאן שמן, ענבים ועשאן יין תני חדא אסור ותני חדא °מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק ב"ש אוסרין ובית הלל מתירין מאי טעמא דבית שמאי? דכתיב "גם" לרבות שינוייהם ובית הלל "הם" ולא שינוייהם ובית שמאי ההוא

הם

וחכ"א ממון המשתלם בראש · שאינו משלם אלא קרן "והשיב את אשמו" היינו קרן שהוא אשם וחומש עליו ובקרא אחרינא כתיב התם "ואת אשמו יביא לה'" וגו' : **ושאינו משתלם בראש** · כי הכא דאיכא כפל לא שייך בה דין חומש כלל ואפי' לא שוין חומשא וכפילא פטור, ור"ש אשם קאתי לאקופי לפטורא : **כפילא ד' וחומשא זוזא** · וכיון דאינן שוין לא 'חומש' מקרי ולא סליק ליה : **דכפילא זוזא וחומשא זוזא** · דחומש בתר קרנא שיימינן וקרן משלם כעין שגנב נמצא קרן ד' וחומשו מוסיף עליו מבהון זוזא וכפילא זוזא וכפל כשעת העמדה בדין והיינו כרב דאי לאו "קרן כעין שגנב" לא הוי זוזא חומש ואי כפל כעין שגנב הוי ד' אלא ש"מ כרב : **ורבנן אמרי לך** · אי לערבינהו קבעי לא ליכתוב לא וי"ו ולא את : **לאפסוקי בין ממון גבוה** · אשם: **לממון הדיוט** · חומש דלאו אורח ארעא לערובינהו להדיא : **נעשה שינוי בידו וקנאו** · בשינוי להא מילתא דאם טבח ומכר שלו הוא טובח וכו' ופטור מד' וה' אבל קרן וכפל משלם, קרן כי השתא וכפל כעין שגנב או כשעת העמדה בדין : **כעין שגנב** · לקמן מוכחינן לרב מהא דאמר תשלומי כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין · ולרבה דאמר "תברה או שתייה משלם ד'" [כדהשתא] ליכא לאותובי דיכול לשנויי דהך מתניתא "כפל, ד' וה'" דוקא נקט אבל קרן היכא *(דהשבח) כי השתא משלם: **תורא גנבי מינך** · בהמיה : **ונקנינהו בשינוי השם** · כהי דשבח דגופיה לא הוי שינוי, דמעיקרא קשבא טלא ומיהו בשמא ודאי אישתני : **מ"מ קשיא** · לר' אילעא : **שינוי במקומו עומד** · אע"ג דאישתני לא נפיק מרשות בעלים : **תני חדא אסור** · לקרבן :

כפילא ארבע וחומשא זוזא · לפי מה שפי' דחומשו עולה לו בכפילא שמשלם את הכפל ונפטר בכך מן החומש קשה קצת מה בכך אי כפילא ארבע וחומשא זוזא ומיהו בקונט' פי' דלית ליה כפרה בחומש כיון שאין ניכר ומובלע בתוך הכפל ואי הוה מפרש דחומשו עולה לו בכפילו שמשלם את החומש ועולה לו לכפל הוה ניחא דהוה פריך שפיר אבל לשון בכפילו לא משמע הכי ובתוספתא נמי גרסי' וחומשו עולה לו מתוך כפילו וריב"א מפרש דהאי לשון ברייתא קפריך דמשמע דחומשו עולה בכל כפילו :

אלמא קרן כעין שגנב · תימה אמאי לא דחי כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' וכפילא זוזא כעין שגנב דלא כרב וחומשא זוזא כשעת העמדה בדין כדאמר דתברה או שתייה משלם ד' וי"ל דליכא למימר הכי כלל דמהיכא תיתי דקרן יהא כשעת העמדה בדין וכפל ד' וה' יהי' כעין שגנב דאין לחלק בין כפל ד' וה' לקרן אם לא מכח הפסוק ובזה אין לנו שום פסוק ורב נמי דמחלק היינו משום דקרא קדרים ועוד דבלאו הכי דחי שפיר ונוח לו כפי האמת ובאותו ענין שהיה המסייע אומר שאין להעמידה :

ואי אמרת שינוי קונה · פירוש כי האי דטלה ונעשה איל אבל הא פשיטא דשינוי קני כדאמר בסמוך דשינוי קונה לב"ה :

איל בן יומו קרוי איל · מיהו ודאי לענין קרבן אמרינן *דאיל בן שתי שנים מדכתיב במקום אחר כבש בן שנתו (ויקרא יב) :

הא מני בית שמאי היא · האי שנויא ליתא לרבה דאית ליה בריש הגוזל קמא (לקמן דף צד·) דוקא לגבוה אסרי ב"ש משום דאמאיס וא"ת היכי מדמה ליה דמה ענין אתנן אצל שינוי וי"ל דקסבר דאי שינוי קונה א"כ ראוי הוא להתיר שינוי באתנן דחשיב כאחר ואין זה אותו שבא לידה בתורת אתנן וממאיס נמי לא מאיס :

הן ולא שינוייהם · תימה דבסמוך נפקא ליה לרבה דשינוי קונה מקרא אחרינא דכתיב אשר גזל כעין שגזל יחזיר ועוד קשה דרב חסדא קאמר *דשינוי אין קונה דדריש אשר גזל מ"מ ובהגוזל קמא (צד:) קאמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה המשתנית חוזרת בעיניה מדכתיב והשיב את הגזילה מ"מ וכי פליגי אבית הלל וכרא' לר"י דלקמן מיירי בשינוי החוזר לברייתו ואהכי מייתי בריש הגוזל קמא מלתיה דר' יוחנן ורבה דבסמוך סבר דאפי' שינוי החוזר לברייתו נמי קני ואיצטריכי תרי קראי דאי לאו אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה בשינוי שאין חוזר והא דמייתי רבה סיוע לדבריו ממתניתין דהגוזל עצים (לקמן ד' צג:) משום דמיירי בשינוי חוזר לברייתו כדמוקי לי' התם בריש פרקין (שם) בעצים משופים ולמר טווי והיא דלא הספיק ליתן לו עד שצבעו נראה לרבה דאיירי נמי בשינוי החוזר שיכול להעבירו ע"י לפון כדאמר בריש הגוזל (שם) ואע"פ דלר' יוחנן מיירי בשינוי שאינו חוזר ומוקי לה בקלא אילן דלא עבר לה לרבה נראה לו דוחק להעמידה בקלא אילן (דלא עבר) ולהכי מייתי מיניה סייעתא :

הם

כד א מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה א והלכה ו :

כה ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה טו ופ"ז מהל' גזילה הלכה יב והל' יג :

כו ג ד מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יג ופ"ב מהל' גזילה ואבידה הלכה יד טוש"ע ח"מ סי' שנג :

כז ה מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הלכה טו והל' יח סמג לאוין שיו :

תורה אור

ויקרא ה

בראשית לא

ויקרא כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' שינוי במקומו עומד כצ"ל :

גליון הש"ס

גמ' שור בן יומו קרוי שור. עי' מנחות נא ע"ב ותוס' שם ד"ה ת"ל שם חיטין ועשאן סולת. עיין בספר יראים לרא"מ סי' ר"ז :

[פרה פ"א מ"ג]

[לקמן סו· ע"ש]

ג"ל דהשבח

[מגילה כ: ע"ז נכ·]

[שבת פד: כתובות מה:]

[לקמן סה·]

לקמן נג: תמורה ל:

ויקרא ה:כג

מבנה

שלבים להבנת המקור

נושא

נושא כללי

שינוי קונה/לא קונה

מבנה

קושיות על ר' אילעא

תשובות

* דברים כג:יט

לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' א-להיך לכל נדר כי תועבת ה' א-להיך גם שניהם